

ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СОЦІАЛЬНА ГАРАНТІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

ПОДОРОЖНИЙ Євген Юрійович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри трудового та господарського права факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1677-1937>

ПОДОРОЖНИЙ Артем Юрійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-8978>

УДК 349.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.36>

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення понять «соціальні гарантії військовослужбовців» та «грошове забезпечення військовослужбовців». Акцентовано увагу на тому, фінансове забезпечення є надважливим видом соціальних гарантій військовослужбовців, особливо сьогодні, коли вони кожного дня ризикують своїм життям, захищаючи громадян та територіальну цілісність нашої держави.

Ключові слова: соціальні гарантії, грошове забезпечення, військовослужбовці, грошова виплата.

Постановка проблеми

В умовах сьогодення важливим завданням української держави є створити всі необхідні правові, організаційні та економічні умови для забезпечення гідного рівня життя військовослужбовців, які кожного дня ризикують своїм життям та здоров'ям, боронячи Україну від окупантів – російської федерації. Одним із важливих інструментів, за допомогою якого наша держава має можливість забезпечити військовим рівень життя, який буде відповідати їх внеску у свободу і незалежність нашої країни, – є соціальні гарантії. Останні в свою чергу є різноманітними за своїм характером та змістом, втім найбільш універсаль-

ною гарантією, на нашу думку, є грошове забезпечення військовослужбовців.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, пов'язані із забезпеченням та реалізацією соціальних гарантій військовослужбовців, у своїх наукових працях розглядали: В.І. Алещенко, М.М. Денежкін, В.В. Єфімова, І.Ф. Корж, Л.П. Медвідь, В.Й. Пашинський, Н.І. Чудик-Білоусова та багато інших. Втім, незважаючи на суттєві теоретичні здобутки, в умовах сьогодення, дане питання не втрачає своєї значимості, а особливо актуальним є проблема грошового забезпечення цієї особливої категорії працівників.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику грошовому забезпеченню, як важливій соціальній гарантії військовослужбовців. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність поняття грошове забезпечення; здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке визначає правові засади грошового забезпечення військовослужбовців в Україні.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній дістала подальшого розвитку характеристика грошового забезпечення як важливої соціальної гарантії службово-трудової діяльності військовослужбовців в Україні.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження варто відзначити, що взагалі, соціальні гарантії – це сукупність матеріальних і юридичних засобів, які забезпечують реалізацію конституційних соціально-економічних і соціально-політичних прав членів суспільства (умови їх життєдіяльності, реалізацію їх інтересів, різноманітних зв'язків і відносин, функціонування і розвиток суспільної системи загалом) [1, с. 86]. І.Й. Магновський вказує, що соціальні гарантії – це сукупність умов, способів і засобів соціального характеру, які спрямовані на здійснення відповідних соціальних благ особи. Їх забезпечення відбувається через соціальну політику держави [2, с.15]. В.В. Сокурченко, пропонує розглядати соціальні гарантії у широкому та вузькому розумінні. Так, вказує науковець, якщо розглядати сутність категорії «соціальні гарантії» у широкому розумінні, то до її складу мають бути включені абсолютно всі умови та джерела, що забезпечують реалізацію прав людини в існуючій багатоманітності реальних проявів життєдіяльності, гарантованих нормами чинного законодавства. У вузькому розумінні соціальні гарантії – це лише ті законодавчо закріплені конкретні норми, які стосуються вирішення питань соціального забезпечення населення. Соціальні гарантії цього рівня можуть мати такі основні форми: соціальні гарантії, визначені у грошовій формі, які, як правило, регламентують на державному рівні обсяги коштів (доходів), нижче яких населення не повинно отримувати персоніфіковані грошові виплати (наприклад, це стосується законодавчо визначених розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком або тих чи інших видів соціальної допомоги та стипендії); соціальні гарантії, які діють у формі законодавчо за-

кріпленої за особою можливості отримати безоплатну послугу [3, с.56-57].

Таким чином, соціальні гарантії військовослужбовців – це система заходів (економічного, соціального, організаційного характеру, тощо), а також пільг та компенсацій, які надаються особам, які виконують військовий обов'язок або проходять військову службу, з метою забезпечення реалізації їх права на гідний рівень життя. Варто відзначити, що на сьогоднішній день перелік соціальних гарантій військовослужбовців чітко не визначено, ані на законодавчому, ані на науковому рівнях. Втім, ми переконані, що в умовах сьогодення однією із найважливіших соціальних гарантій є грошове забезпечення військовослужбовців. Зазначене пояснюється тим, що саме воно: по-перше, впливає на добробут військових та членів їх сімей; по-друге, прямо впливає на престижність професії військовослужбовця, а також його соціально-економічний статус; по-третє, збільшує привабливість служби у ЗСУ в цілому.

О. В. Удовенко зазначає, що грошове забезпечення певним чином відповідає такій категорії, як заробітна плата, і є таким же видом соціальної гарантії, проте має певні відмінності від заробітної плати: 1) «заробітна плата є родовим поняттям для грошового забезпечення»; 2) «грошове забезпечення військовослужбовців характеризується специфікою власної мети та завдань»; 3) «регулюється нормами спеціального законодавства»; 4) «виплачується особам, які є військовослужбовцями та/або мають право на отримання такого грошового забезпечення»; 5) «переслідує особливу основу та похідну мету. Основна мета: забезпечення задоволення матеріальних та інших особистих потреб, зокрема, в позаслужбовому житті. Похідною метою є стимулювання служби (праці) військовослужбовців»; 6) «виконує спеціальні завдання та функції». Серед завдань грошового забезпечення вчений виокремлює наступні: створення належного рівня соціального захисту військовослужбовця; стимулювання праці; підтримання трудової конкуренції серед військовослужбовців; а

також високого рівня дисципліни; заохочення осіб до вступу на військову службу. До функцій грошового забезпечення вчений відносить, зокрема: відтворювальну, регулюючу; забезпечення матеріального стимулювання; 7) «гарантується державою та встановлюється, виплачується відповідними повноважними суб'єктами»; 6) «залежить від умов військової служби та особливих характеристик військовослужбовця й підлягає індексації»; 7) «є системною категорією, яку складають особливі структурні елементи»; 8) «здійснюється на усталеній періодичній основі [4, с. 23].

О.Ю. Кісіль під грошовим забезпеченням поліцейських пропонує розуміти здійснення грошової винагороди поліцейських у відповідності до законодавчо встановлених структурних складових такого забезпечення з урахуванням обсягів виконаної ними роботи. Грошове забезпечення поліцейських здійснюється з метою надання поліцейському засобів для існування та задоволення життєвих потреб, стимулювання їхньої праці, компенсації в зв'язку із перебуванням поліцейського в особливих службово-трудових умовах. Від заробітної плати працівника відповідного підприємства, установи, організації, грошове забезпечення поліцейського головним чином відрізняється своєю структурою [5].

Таким чином, грошове забезпечення військовослужбовців – це передбачена нормами чинного законодавства система виплат, що належать військовослужбовцям за виконання ними військового обов'язку. Такі виплати здійснюються у грошовій формі та у такому обсязі, що буде відповідати умовам проходження військової служби, а також забезпечить сталість колективу. Сьогодні, як слушно зазначає М.В. Циганок, грошове забезпечення військовослужбовців з огляду на тривалу загальну мобілізацію і збільшення кількості тих, хто змушений одночасно захищати незалежність держави та дбати про добробут своїх родин є предметом суспільних дискусій. Оскільки грошове забезпечення військовослужбовців має відповідати сучасним реаліям, забезпечувати стабільність, його розміри мають відображати

рівень фізичного і морального навантаження, враховувати ризики й створювати належні матеріальні умови для життя військовослужбовців та членів їх сімей. Водночас гідне грошове забезпечення військовослужбовців неможливе без фундаментального нормативно-правового забезпечення, яке не лише містить відповідні соціальні права, а й забезпечує соціальні гарантії їх реалізації [6].

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, інші центральні органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції розробляють та вносять у встановленому порядку пропозиції щодо грошового забезпечення військовослужбовців [7]. До складу грошового забезпечення входять: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення [7].

Грошове забезпечення військовослужбовців із числа осіб офіцерського складу, в тому числі слухачів (ад'юнктів, докторантів), рядового, сержантського та старшинського складу (крім військово-службовців строкової служби), включає: посадовий оклад; оклад за військовим званням; надбавку за вислугу років; підвищення посадового окладу під час проходження військової служби на території населених пунктів, яким надано статус гірських, та на острові Зміїний; надбавки за особливості проходження служби, за службу в Силах спеціальних операцій Збройних Сил, кваліфікацію, кваліфікаційну категорію, виконання функцій державного експерта з питань таємниць, роботу в умовах режимних обмежень, безперервний стаж на шифрувальній роботі, почесні та спортивні звання; доплати за науковий ступінь та за вчене звання; премію; морську винаго-

роду, винагороди за стрибки з парашутом, за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, тралення і знешкодження мін, за водолазні роботи та за бойове чергування; одноразові грошові допомоги після укладення першого контракту, для оздоровлення, для вирішення соціально-побутових питань, у разі звільнення з військової служби; інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України [8].

В умовах воєнного стану підхід до регулювання грошового забезпечення військовослужбовців було дещо змінено, результатом цього стало прийняття Постанови КМУ «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 168. Серед найбільш важливих положень слід виділити наступне: «військовослужбовцям Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту (далі – військовослужбовці), які беруть безпосередню участь у бойових діях або здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах їх здійснення, на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора, щомісяця виплачується додаткова винагорода у розмірі 100 000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах» [9]. Окрім того, у Постанові зазначається, що «військовослужбовцям, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління, штабу угруповання військ (сил) або штабу тактичної групи до пункту управління оперативно-стратегічного угруповання військ включно, а також

у складі командування та штабу військової частини (зведеного підрозділу) (у тому числі поза районами ведення бойових (воєнних) дій), який здійснює оперативне (бойове) управління військовими частинами та підрозділами, що ведуть воєнні (бойові) дії на лінії бойового зіткнення на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки), виплачується додаткова винагорода у розмірі 50000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу виконання таких завдань відповідно до умов, визначених Міністерством оборони» [9]. «Військовослужбовцям, які у зв'язку з пораненням (контузією, травмою або каліцтвом), пов'язаним із захистом Батьківщини, визнані військово-лікарською комісією обмежено придатними до військової служби або непридатними до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців та зараховані у розпорядження відповідних командирів, протягом двох місяців з дня зарахування у розпорядження (без врахування часу перебування у відпустці та на лікуванні) виплачується грошове забезпечення (без урахування додаткової винагороди) за останньою займаною посадою у повному обсязі. Після перебування у розпорядженні понад два місяці і до закінчення перебування у розпорядженні таким військовослужбовцям щомісяця виплачується оклад за військовим званням, надбавка за вислугу років та додаткова винагорода у розмірі 20100 гривень» [9].

Висновок

Таким чином, грошове забезпечення є надважливим видом соціальних гарантій військовослужбовців, особливо сьогодні, коли вони кожного дня ризикують своїм життям, захищаючи громадян та територіальну цілісність нашої держави. Разом із тим, на сьогоднішній день справедливим буде говорити про те, що механізм реалізації даної гарантії є недосконалим. Зазначене обумовлено: по-перше, фінансово-економічною нестабільністю в країні; по-друге, проблемами організаційного ха-

рактеру, пов'язаними із визначенням того, який саме вид фінансового забезпечення може бути застосовано до військовослужбовців в той чи інший момент несення служби.

Література

1. Баранова Н.П., Новікова Т.В. Соціальні стандарти та гарантії в системі соціальної політики України. Центр перспективних соціальних досліджень. Національна академія наук України. www.cprg.org.ua.

2. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): автореферат / І.Й. Магновський // Київ: Національна академія внутрішніх справ України. – 2003. – 22 с.

3. Сокурєнко В.В. Роль соціальної справедливості в розбудові правової соціальної держави: Автореф. дис.. канд. юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2002. 19 с.

4. Удовєнко О. В. Правове регулювання грошового забезпечення військовослужбовців : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2021. 227 с.

5. Кісіль О.Ю. Особливості правового регулювання соціального забезпечення поліцейських в Україні. Автореф канд юрид наук. 12.00.05 Харків. 2021. 24 с.

6. Циганок В.М. Грошове забезпечення військовослужбовців – один із найважливіших елементів їх матеріального становища та мотивації на службі. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 78: частина 1 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/56-1.pdf>

7. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей / Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12/conv#Text>

8. Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам. Наказ Міністерства оборони України від 07.06.2018 № 260 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18/conv#Text>

АНОТАЦІЯ

Встановлено, що соціальні гарантії військовослужбовців – це система заходів (економічного, соціального, організаційного характеру, тощо), а також пільг та компенсацій, які надаються особам, що виконують військовий обов'язок або проходять військову службу, з метою забезпечення реалізації їх права на гідний рівень життя.

Відзначено, що на сьогоднішній день перелік соціальних гарантій військовослужбовців чітко не визначено, ані на законодавчому, ані на науковому рівнях. Втім, аргументовано, що в умовах сьогодення однією із найважливіших соціальних гарантій є грошове забезпечення військовослужбовців. Зазначене пояснюється тим, що саме воно: по-перше, впливає на добробут військових та членів їх сімей; по-друге, прямо впливає на престижність професії військовослужбовця, а також його соціально-економічний статус; по-третє, збільшує привабливість служби у ЗСУ в цілому.

Аргументовано, що грошове забезпечення військовослужбовців – це передбачена нормами чинного законодавства система виплат, що належать військовослужбовцям за виконання ними військового обов'язку. Такі виплати здійснюються у грошовій формі та у такому обсязі, що буде відповідати умовам проходження військової служби, а також забезпечить сталість колективу.

Узагальнено, що фінансове забезпечення є надважливим видом соціальних гарантій військовослужбовців, особливо сьогодні, коли вони кожного дня фізичують своїм життям, захищаючи громадян та територіальну цілісність нашої держави. Разом із тим, на сьогоднішній день справедливим буде говорити про те, що механізм реалізації даної гарантії є недосконалим. Зазначене обумовлено: по-перше, фінансово-економічною нестабільністю в країні; по-друге, проблемами організаційного характеру, пов'язаними із визначенням того, який саме вид фінансового забезпечення може бути застосовано до військовослужбовців в той чи інший момент несення служби.

Ключові слова: соціальні гарантії, грошове забезпечення, військовослужбовці, грошова виплата.

9. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану / Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-п#Text>

SUMMARY

It has been established that the social guarantees for military personnel constitute a system of measures (economic, social, organizational, etc.), as well as privileges and compensations provided to individuals performing military service or undergoing military duty, aimed at ensuring the realization of their right to a decent standard of living. It is noted that as of today, the list of social guarantees for military personnel is not clearly defined, neither at the legislative nor at the scientific levels. However, it is argued that one of the most important social guarantees in today's conditions is the financial support for military personnel. This is explained by the fact that it: firstly, affects the well-being of the military and their families; secondly, directly influences the prestige of the military profession, as well as their socio-economic status; thirdly, enhances the attractiveness of service in the Armed Forces overall.

It is argued that financial support for military personnel is a system of payments provided by the norms of current legislation for the performance of military duty. Such payments are made in monetary form and in such volume as to correspond to the conditions of military service and ensure the stability of the collective.

It is summarized that financial support is a crucial type of social guarantee for military personnel, especially today, when they risk their lives every day defending the citizens and territorial integrity of our state. However, it is fair to say that the mechanism for implementing this guarantee is imperfect. This is due, firstly, to the financial and economic instability in the country; secondly, to organizational problems associated with determining which specific type of financial support can be applied to military personnel at any given moment of service.

Keywords: social guarantees, financial support, military personnel, monetary payment.